

Т. О. Усік
студ. I курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: к. ю. н., доц. С. В. Ромашкін

ПРАВО І ЗАКОН: ЇХ СПІВВІДНОШЕННЯ

Тема співвідношення права і закону завжди залишається актуальною через взаємозв'язок термінів «право» і «закон». Вона стосується основ правової системи та її впливу на суспільство. Актуальність теми випливає з постійної необхідності розуміти, як право впливає на життя людей, як воно інтерпретується та застосовується в суспільстві. Починаючи з давніх часів люди часто плутали поняття «закон» і «право». У повсякденному мовленні ці терміни часто використовуються як синоніми через їх близьке значення і тісний зв'язок, без розрізнення їх суттєвих відмінностей. Це призводить до плутанини в їх розумінні. Однак у юридичній термінології їх використовують з різними значеннями. Для чіткого інтерпретування та гарантування суспільству верховенства права необхідно чітко розмежувати ці поняття. Співвідношення цих двох термінів має навіть не теоретичне, а скоріш практичне значення. Основна суть цієї проблеми полягає у чіткому визначенні того, чи є всі прийняті державою закони правом. Часто виникає прагнення вважати право і закон тотожними, але це не завжди відповідає дійсності. Хоча право і закон мають схожий зміст, вони не є абсолютно ідентичними поняттями.

По-перше, потрібно розібратися в термінології цих понять. Право – система загальнообов'язкових, формально визначених правил поведінки, які встановлюються державою, контролюються її примусовою силою і направлені на регулювання суспільних відносин [1, с. 182]. З даної дефініції можна виділити такі основні ознаки права:

- 1) право це система норм;
- 2) має загальний характер;
- 3) встановлюється та санкціонується державою;
- 4) має формальну визначеність;
- 5) характеризується загальнообов'язковістю.

Отже, право це ціла система, первинним елементом якої є норма права (саме правило поведінки, з якого як раз і складається система права), а ось закон є основним компонентом в системі законодавства, що виступає зовнішньою формою права. Закон – це нормативно-правовий акт, прийнятий Верховною Радою України та (або) на всеукраїнському референдумі в установленому Конституцією України та законом порядку, що регулює найбільш важливі суспільні відносини [2].

Нормативно-правовий акт – це офіційний документ, що виданий компетентним державним органом, який може встановлювати, змінювати чи скасовувати дію норм права.

Як і будь-яким іншим актам застосування права, нормативно-правовому акту властиві такі свої характерні ознаки як:

- 1) нормативно-правовий акт спрямований на регулювання суспільних відносин і розрахований на своє неодноразове застосування;
- 2) санкціонується компетентним органом, що його видав;
- 3) нормативно-правові акти становлять єдину систему – законодавство.

Попри схожі ознаки поняття права і закону не збігаються. Різниця між законом і правом полягає в їхній природі, обсязі та контексті використання. За своїм обсягом право є нормативно ширшим, воно може оформлюватися в звичаях, судових прецедентах та правових договорах. Також помітною є різниця у їх побудові: система права має горизонтальну (галузеву) побудову, де всі компоненти рівні за своєю юридичною силою (звісно якщо не чіпляти різні правові сім'ї окремо), а система законодавства має вертикальну (ієрархічну) систему, це означає, що нормативно-правові акти відрізняються за своєю юридичною силою в залежності від того, яким органом вони видані. Так, нормативно-правові акти поділяються на: закони, підзаконні акти, відомчі акти, нормативні акти місцевих органів влади та самоврядування і локальні нормативні акти, де закони відповідно мають найвищу юридичну силу, а локальні акти – найнижчу.

В співвідношенні між законом і правом можна провести аналогію з ниткою та тканиною. Право подібне до тканини,

оскільки воно включає в себе різноманітні елементи, такі як закони, прецеденти, звичаї, міжнародні договори та інші джерела. Ці елементи, як нитки, утворюють основу права, об'єднуючись разом. Закони ж подібні до окремих ниток у цій тканині. Вони становлять один із головних елементів системи і мають свою власну важливість. Так само, як нитки утворюють собою тканину, так і закони є складовою права.

Важливо розуміти, що закони є двох типів: правові і неправові. Правові закони, це такі закони, що відповідають вимогам права та втілюють собою справедливість, відповідно неправові – це ті, що порушують ці вимоги та своїм змістом суперечать праву. Хоча всі закони приймаються державою, не всі вони автоматично вважаються правом. Наприклад, якщо закон суперечить Конституції, то він має бути визнаний недійсним. Також існують міжнародні норми, які можуть переважати над національними законами у випадку їх розбіжностей. Тому не кожен закон автоматично стає частиною права, але всі закони повинні дотримуватися принципів правової системи для своєї легітимності. В кожному суспільстві є соціальні цінності, певний еталон поведінки для суспільства, підтримання якого є важливим для його благополуччя. Для забезпечення підтримки соціальних цінностей необхідно щоб закон відповідав праву, тобто був правовим.

Так, підбиваючи підсумки, можна зрозуміти, що питання щодо співвідношення права і закону є складним, але дуже важливим для суспільства. Розуміння різниці між ними допомагає визначити, чи відповідають закони вищим правовим принципам, що забезпечує їхню легітимність, тобто визнання суспільством, і дозволяє більш ефективно захищати права та свободи громадян. Кожен член суспільства має розрізняти такі терміни як мінімум з декількох причин. По-перше, це допомагає громадянам в розумінні своїх прав і обов'язків, як було зазначено вище, а по-друге, це підвищує громадську свідомість. Знання юридичних принципів сприяє формуванню громадянської свідомості і відповідальності, що в свою чергу допомагає людям бути більш свідомими у своїх діях і рішеннях під час юридичних ситуацій.

Список використаної літератури

1. Борщевський І. В., Васильєв А. С., Зілковська Л. М. та ін. Теорія права і держави : підруч. / за заг. ред. А. С. Васильєва. Київ : КНТ, 2009. 464 с.
2. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20> (дата звернення: 18.04.2024).